

УДК 614.252.2:617

О.С. Никоненко, С.Д. Шаповал, С.М. Дмитрієва

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЇ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Запорізька медична академія післядипломної освіти

В статті обговорюється проблема розробки та впровадження нових організаційних форм навчання та сучасних освітніх технологій у післядипломній підготовці лікарів-хірургів.

Ключові слова: хірургія, післядипломна освіта, організація навчання.

Сучасний розвиток медичної освіти та проблемні питання забезпечення та контролю якості післядипломної підготовки лікарів залишається актуальною темою обговорення у колах працівників вищої школи і компетентної медичної громадськості [1, 2]. В контексті освітньої реформи особливу актуальність набувають задачі впровадження і розвитку нових технологій організації та управління педагогічним процесом. Як організаційно-методична складова реформування системи післядипломної медичної освіти поряд з удосконаленням традиційних навчальних форматів розглядається впровадження інноваційних освітніх технологій згідно до принципу відповідності вмісту навчання реальним умовам роботи лікарів з цільовою мотивацією їх освітньої діяльності за всіма організаційними формами [3]. Важливим напрямом є адаптивний перегляд вмісту та формату надання учбового матеріалу стосовно кожної цільової групи суб'єктів навчання. Умовою забезпечення професійної компетентності сучасного лікаря вважається всебічний моніторинг якості освіти [5, 6].

Післядипломна підготовка з хірургічних дисциплін здійснюється в інтернатурі, клінічній ординатурі та на курсах спеціалізації, тематичного удосконалення і передатестаційних циклах для лікарів-хірургів. Як окрема цільова група розглядаються лікарі загальної практики /сімейні лікарі, оскільки за чинними кваліфікаційними нормативами сімейний лікар також повинен добре знати та вміти використовувати в практичній роботі хірургічні навички. При цьому зміст навчання сімейного лікаря був максимально адаптований до реальних умов його роботи у первинній ланці медичної служби [2, 5].

Післядипломна підготовка лікарів-хірургів за традиційними організаційними формами навчання (первинна спеціалізація в інтернатурі, вторинна спеціалізація, тематичне удосконалення, підготовка на передатестаційних циклах) є основним напрямом освітньої діяльності Запорізької медичної академії післядипломної освіти (ЗМАПО).

Підготовка лікарів-інтернів здійснюється за чинними програмами. Головною метою хірургічної підготовки лікарів-інтернів є досягнення якісної практичної підготовки на підставі базових знань, умінь та навичок переважно за традиційними навчальними технологіями. У навчання лікарів-слухачів на кафедрах хірургічного профілю у ЗМАПО активно впроваджуються такі навчальні формати, як майстер-класи з популяризацією досягнень клініки, короткочасні курси інформації і стажування з опанування окремих хірургічних технологій та інші методи активного клінічного навчання. В академії діє програма впровадження дистанційних освітніх технологій, апробуються формати очно-заочного навчання на переривчатих курсах підготовки лікарів. З метою удосконалення організації навчального процесу у ЗМАПО систематично виконується дослідження зворотного зв'язку з всіма учасниками навчання. В академії впроваджено анкети зворотного зв'язку для слухачів за результатами проведених циклів удосконалення та опитувальники для викладачів з питань організації учбового процесу. За аналітичною оцінкою результатів анкетування лікарів-слухачів встановлено, що більшість респондентів (82,7%) вважає необхідним оптимізацію традиційних та підтримує впровадження нових організаційних форм навчання.

Так, розвиток інформаційних технологій, а також певні обмеження традиційних форм навчання сьогодні переконливо доводять про актуальність раціонального використання можливостей дистанційної освіти. Але актуальною проблемою залишається методичне забезпечення і зміцнення матеріально-технічної бази дистанційного навчання, а також урозуміння нової ролі викладача та формування спрямованої мотивації лікарів до інтерактивної роботи з самоосвіти. Оцінка інформаційних потреб учасників навчального процесу в ЗМАПО свідчить про актуальність створення досконалих інформаційних навчальних матеріалів, які повинні враховувати потреби та можливості користувачів, відповідати вимогам навчального процесу і новітнім освітнім технологіям, зокрема створення та практичне використання в педагогічну практику технічних засобів навчання на електронних носіях.

Впровадження елементів дистанційного навчання у ЗМАПО (тематичне удосконалення лікарів у контактній-дистанційному форматі за кейс-, TV-мережними, або та технологіями мобільного Інтернету, телемедицині майстер-класи з малоінвазивної хірургії, дистанційні семінари для викладачів на сторінках електронного бюлетеню «Новини ЗМАПО») свідчить, що дистанційні технології створюють нові можливості у післядипломній підготовці спеціалістів, але їх практичне впровадження вимагає подальшого опрацювання за вибором оптимальних форм організації навчання [6, 7].

Опробування модульних технологій у форматі очно-заочного навчання в ЗМАПО здійснювалося й в екстремальних умовах під час карантину з грипу АН1N1 (2010), коли завдяки заздалегідь підготовленим інформаційним пакетам для самостійної підготовки слухачів та відпрацьованим технологіям рубіжного контролю знань були зроблені зміни в організації навчання шляхом проведення безконтактних консультацій, оптимізації формату індивідуальної роботи зі слухачами (у тому числі за дистанційними технологіями) та перебудова плану занять очної частини циклу на закінчення карантину.

Впровадження формату переривчатих курсів тематичного удосконалення в ЗМАПО здійснювалося як пілотний проект шляхом організації постійно діючих проблемних семіна-

рів на клінічних базах академії з метою забезпечення безперервного удосконалення знань та навичок медичних спеціалістів. Організаційна структура постійно діючих семінарів передбачає проведення тематичних занять (конференцій, майстер-класів, лекцій тощо) та надання медико-консультативної допомоги на клінічній базі проведення семінару. В пілотній апробації проекту брали участь шість кафедр хірургічного профілю. За результатами технічної оцінки зворотного зв'язку всіма респондентами визначено актуальність та інформаційну насиченість змісту навчання, а також зручність та гнучкість модульованого графіку занять. В цілому постійно діючі проблемні семінари оцінено як перспективну організаційну форму, що забезпечує безперервний професійний розвиток лікарів з урахуванням потреб практичної охорони здоров'я.

Організація підготовки лікарів загальної практики/сімейних лікарів з хірургічних дисциплін також має проблемні питання. Значна питома вага хірургічних захворювань в практиці амбулаторної допомоги, часті дефекти діагностики і низка ефективності базового лікування, недовідання опанування лікарями загальної практики питань первинної та вторинної профілактики, а також практичних умінь та навичок ставлять задачі посилення хірургічної підготовки сімейних лікарів. Найважливішою задачею, поряд з досягненням якісної практичної підготовки на підставі базових знань, умінь та навичок, ми вважаємо формування чітких уявлень про міру компетенції сімейного лікаря у діагностиці та лікуванні захворювань хірургічного профілю в умовах амбулаторії загальної практики.

Дефекти базової підготовки лікарів загальної практики з хірургії свідчать про необхідність використання традиційних методів навчання з активною самостійною роботою слухачів та лікарів-інтернів та використанням технічних автоматизованих засобів навчання. В практику підготовки сімейних лікарів на кафедрах хірургічного профілю ЗМАПО активно впроваджуються технології сучасного клінічного навчання. Серед інших сучасних освітніх технологій ми пропонуємо передбачити введення в навчальні плани підготовки лікарів загальної практики короткочасні курси інформації з питань сучасної хірургії, стажування на робочому місці та хірургіч-

ні майстер-класи, кінцевою метою яких є дозвіл сімейному лікареві виконувати окремі хірургічні маніпуляції.

Висновки

Умовою забезпечення якості післядипломної підготовки лікарів-хірургів є впровадження сучасних освітніх технологій з цільовою мотивацією лікарів до участі в навчанні за всіма організаційними формами.

Як складові організаційної перебудови післядипломної підготовки лікарів можна запропонувати використання контактної дистанційного навчання та постійно діючих проблемних семінарів, а також перегляд традиційних форм організації післядипломного навчання лікарів на відповідність вимогам сучасного етапу реформування системи вищої медичної освіти.

Головною метою лікарів загальної практики /сімейних лікарів з хірургії є досягнення якісної практичної підготовки на підставі базових знань, умінь та навичок, а також формування чітких уявлень про міру компетенції лікаря у лікуванні захворювань хірургічного профілю в умовах сімейної амбулаторії.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИРУРГИИ В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

О.С. Никоненко, С.Д. Шаповал, С.Н. Дмитриева

В статье обсуждается проблема разработки и внедрения новых организационных форм и образовательных технологий в последипломной подготовке врачей-хирургов.

Ключевые слова: хирургия, последипломное образование, организация обучения.

QUESTIONS OF ORGANIZATION OF TEACHING OF SURGERY IN POST-GRADUATE EDUCATION SYSTEM

O.S. Nikonenko, S.D. Shapoval, S.M. Dmitrieva

The problem of development and introduction of new organizational forms of training and modern educational technologies in postgraduate education of surgeons are discussed in the article.

Key words: surgery, postgraduate education, organization of teaching.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Концепції розвитку вищої медичної освіти України: Наказ Міністерства охорони здоров'я і Академії медичних наук України 12.09.2008 р. № 522/51.
2. Сучасний розвиток вищої медичної та фармацевтичної освіти й проблемні питання забезпечення якісної підготовки лікарів і провізорів / М.В. Банчук, О.П. Волосовець, І.І. Фещенко [та ін.] // Медична освіта. – 2007. – № 2. – С. 5-13.
3. Система управління якістю медичної освіти в Україні / І.Є. Булах, О.П. Волосовець, Ю.В. Вороненко та ін. // Д.: АРТ-ПРЕС, 2003. – 212 с.
4. К обществам знаний. Доклад ЮНЕСКО / ЮНЕСКО. – Париж, 2005. – 78 с.
5. Вороненко Ю.В., Мінцер О.П. Фактори реформування системи вищої післядипломної медичної освіти // Науково-методична конференція з міжнародною участю «Проблеми безперервного професійного розвитку лікарів і провізорів»: Збірник праць . – К., 2007. – С. 10-14.
6. Про затвердження положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р. № 40.
7. Питання розробки нормативів дистанційного навчання в післядипломній медичній освіті / Ю.В. Вороненко, О.П. Мінцер, Ю.П. Вдовіченко [та інш.] // Медична інформатика та інженерія. – 2008. – № 3. – С. 58-68.

Стаття надійшла 04.03.2011